

DIARIUM

eller

Rese—Book

Innehållande alt det som märckwärdigt förlupit är på den CONSTANTINOPOLITANISKE RESAN

då

DEN STORMÄCHTIGESTE KONUNG OCH HERRE

HERR CARL GUSTAF

Sweriges, Giötes och Wändes Konung etc:

Sin Högdttbetrodde Man sedemer Kongl:e May:ttz Råd och

Öfwerståthållare I Stockholm

Högwälborne Herr Baron

CLAES RÅLAMB

Frijherre till Bystad H:e till Länna
Bro Biörckwik Beatælund och Tranås

till

Portam Ottomanicam

För Extra Ordinarie Ambassadeur
afskickade

Effter den Sahl:e Herrens egit Manuscript.

Claes Rålamb

**DIARIUM UNDER RESA
TILL KONSTANTINOPEL 1657—1658**

UTGIVET

AV KUNGL. SAMFUNDET FÖR UTGIFVANDE AF HANDSKRIFTER
RÖRANDE SKANDINAVIENS HISTORIA

GENOM

CHRISTIAN CALLMER

HISTORISKA HANDLINGAR DEL 37:3

STOCKHOLM 1963

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

61 06 76

FÖRORD

Det viktigaste dokumentet för Claes Rålamb's diplomatiska beskickning till Sultanen 1657—1658 är utan jämförelse hans eget — av forskningen outnyttjade — Diarium. Dess original har visserligen gått förlorat, men det föreligger i en något senare utförd, i stort sett pålitlig avskrift. Detta Diarium, som inte blott är ett dokument i svensk historia under en utrikespolitiskt hektisk tid utan även tjänar till belysning av de tidigare europeiska förbindelserna med Turkiet, har länge ansetts böra befordras till trycket. Ett sådant önskemål har senast uttryckts av den kände turkologen Franz Babinger.

Vid utgivningen ha professor Babinger och docent Gösta Vite-stam välvilligt hjälpt mig att förklara vissa turkiska och arabiska uttryck. Trots detta finnas några inkonsekvenser beträffande återgivningen av turkiska ord, vilka sålunda faller på utgivaren, som ej är orientalist av facket. Vid utskrivningen av tryckmanuskriptet var läsesalsinspektören T. Nyström mig behjälplig. Beträffande bruket av stora bokstäver och interpunktionen ha vissa normaliseringar företagits.

Ur Wilhelm och Martina Lundgren's vetenskapsfond, Göteborg, erhöll jag ett bidrag om 2 000 kr. för editionsarbetet. För detta bidrag framför jag till fondens styrelse mitt värdsamma tack. Mitt tack når ej längre min kollega Wilhelm Martin Luther, som beredde mig ett par ostörda arbetsveckor i Göttingen.

Lund i december 1962.

Christian Callmer

INLEDNING

I. Claes Brodersson Rålamb.

Claes Brodersson Rålamb, född i Stockholm den 8 maj 1622, var son till landshövdingen Broder Andersson Rålamb i dennes andra äktenskap med Anna Thott. Den unge Claes inskrevs den 22 juni 1638 vid Uppsala universitet, och från 1642 till 1644 vistades han liksom många andra av den tidens studerande på utrikes resor. Vid Leidens berömda universitet studerade han 1642, och här har han säkerligen grundlagt sina omfattande kunskaper i rätts- och statsvetenskaperna. Från Holland begav han sig till Frankrike (Paris och Saumur) och tog hemvägen över Tyskland, där han under någon tid tjänstgjorde i den svenska beskickningens kansli i Osnabrück.

Efter hemkomsten år 1644 tillbragte Rålamb de följande tio åren mestadels på sina gods, sysselsatt med lantbruk och studier i rättsvetenskapen. Frukten av de juridiska studierna nedlade han i sina *Observationes juris practicae*, Thet är Åttskillige påminnelser vthi rättegångssaker, utgivna av trycket först 1679.

Utnämnd till hov- och krigsråd, åtföljde Rålamb konung Carl X Gustaf på dennes polska fälttåg, varunder hans tjänster huvudsakligen togos i anspråk för uppgifter av administrativ och diplomatisk natur. På hösten 1656 befullmäktigades han att avgå som ambassadör till sultanen för att förmä Turkiet att ingå förbund med Sverige. Själv har han skildrat hela resan i den här publicerade dagboken, som ligger till grund för den 1679 utgivna Kort Beskrifning om . . . then Constantinopolitaniske Resan. Återkommen till Sverige, uppsökte han konungen den 28 maj 1658 i Göteborg och var honom sedan följaktig på fälttåget i Danmark.

Under förmyndarregeringen deltog Rålamb flitigt i riksdagarna såsom en av lågadelns främste och kunnigaste representanter. År 1660 utnämndes han till landshövding i Uppland, kallades fyra år senare till medlem av rådet och utsågs därjämte till hovrättsråd i Åbo och kort därefter till rikskammarråd. Såsom överståthållare i Stockholm (från 1673) utvecklade han stor duglighet och erhöll följande år friherrlig värdighet. Motståndare till Johan Gyllenstiernas och konungens enväldsplaner förflyttades han i december 1678 till presidentskapet för Göta hovrätt och sändes

1680 till Pommern i administrativa ärenden. Tvingad att begära sitt avsked som medlem av rådet, lämnade han också 1682 presidentsämbetet och drog sig tillbaka till privatlivet.

Rålamb drabbades hårt av reduktionen och måste lämna ifrån sig allt vad han ägde. Hans dyrbara bibliotek skänktes av Carl XI till Uppsala universitet. Under de sista åren fann han tröst i läsning och vetenskapligt författarskap. Claes Rålamb avled i Stockholm den 14 mars 1698.

F. M. FRANZÉN, Minne öfver kongl. rådet friherre Clas Rålamb. Svenska akademiens handlingar ifrån år 1796, 13 (1830) s. 195—283. CLAES BRODERSSON RÅLAMB. Biographiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män. 13. Upsala 1847 s. 114—124.

N. v[on] D[ARDEL], Friherre Clas Rålamb. Personhistorisk tidskrift 4 (1902) s. 81—94.

W. BJÖRKMAN i Festschrift für Georg Jacob zum 70. Geburtstag. Leipzig 1932 s. 11.

T. J. ARNE i Hävd och hembygd 1927 s. 37—41.

J. E. ALMQUIST, Clas Rålamb som rättsvetenskaplig författare i ALMQUIST, Svensk juridisk litteraturhistoria. Stockholm 1946 s. 150—162.

G. RYSTAD, Johan Gyllenstierna. Stockholm 1957; särsk. s. 55—58, 98 f., 106—108, 146 f.

2. Handskriftsmaterialet till Claes Rålamb's beskickning till Konstantinopel 1657 — 58 samt andra handskrifter av Rålamb.

Genom sekreteraren i riksarkivet Johan Hadorph utgav Claes Rålamb år 1679 »Kort Beskriffning om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan är föreluppit», en berättelse om sin beskickning till sultanen 1657—58. Manuskriptet till denna, en utskrift med Rålamb's egenhändiga rättelser och marginalrubriker, är bevarad i Rålamb'ska samlingen (KB) fol. 55. Numera är dock manuskriptet defekt och slutar mitt i tryckets sida 50. En fullständig avskrift av Rålamb 55 utgör samma biblioteks handskrift M 290. Samma text återfinnes i den till konungen överlämnade relationen (RA. Turcica), vilken även har som bilagor Rålamb's brev till storvesiren och kaimakam.

Avskrifter av den tryckta beskrivningen äro De la Gardieska samlingen (LUB) cod. coll. 5:2, Engeströmska samlingen (KB) C XVII 1.15 och Nordinska samlingen (UUB) N 428 och 1 020. En förkortad, men utmärkt latinsk översättning föreligger i Uppsala-handskriften E 444 b.

Rålamb's egenhändiga dagbok är icke bevarad. Den föreligger emellertid i en prydlig utskrift, utförd efter C. Rålamb's död (1698)